ΣΗ ΕΚΔΟΣΗ

Susan Gauge
Christine Henderson

Καρδιοτοκογραφία

Εύκολη Προσέγγιση

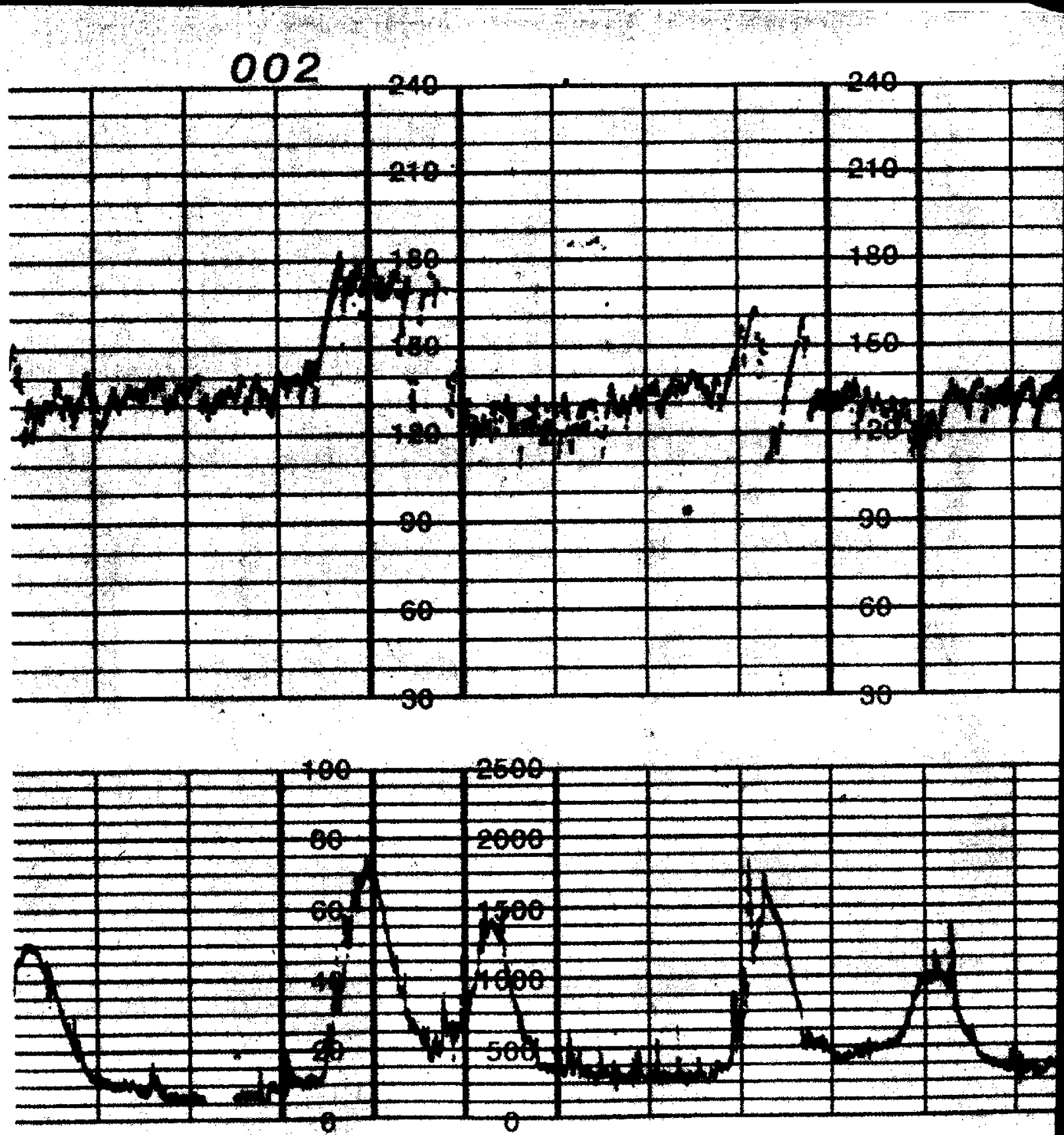

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Λυκερίδου Αικατερίνη
Γουρουντή Κλεάνθη

Καρδιοτοκογραφία

Εύκολη προσέγγιση

618.320 Γ54
GAU

ΕΥΔΟΞΟΣ
3η ΕΚΔΟΣΗ

Καρδιοτοκογραφία

Εύκολη προσέγγιση

Susan Gauge
Christine Henderson

Τ.Ε.Ι. ΑΘΗΝΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Αρ. εισ. 82564

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Λυκερίδου Αικατερίνη
Γουρουντή Κλεάνθη

ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΛΑΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
Πόντου 8, Ιλίσια Τηλ. 2107779684 - Fax. 2107480298

ELSEVIER
CHURCHILL
LIVINGSTONE
© 2005, Elsevier Limited. All rights reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without either the prior permission of the publishers or a licence permitting restricted copying in the United Kingdom issued by the Copyright Licensing Agency, 90 Tottenham Court Road, London W1T 4LP. Permissions may be sought directly from Elsevier's Health Sciences Rights Department in Philadelphia, USA: phone: (+1) 215 238 7869, fax: (+1) 215 238 2239, e-mail: healthpermissions@elsevier.com. You may also complete your request on-line via the Elsevier homepage (http://www.elsevier.com), by selecting 'Customer Support' and then 'Obtaining Permissions'.

First Edition 1992
Second Edition 1999
Third Edition 2005
Reprint 2006

ISBN 0 443 10066 7

British Library Cataloguing in Publication Data
A catalogue record for this book is available from the British Library

Library of Congress Cataloguing in Publication Data
A catalogue record for this book is available from the Library of Congress

Note
Knowledge and best practice in this field are constantly changing. As new research and experience broaden our knowledge, changes in practice, treatment and drug therapy may become necessary or appropriate. Readers are advised to check the most current information provided (i) on procedures featured or (ii) by the manufacturer of each product to be administered, to verify the recommended dose or formula, the method and duration of administration, and contraindications. It is the responsibility of the practitioner, relying on experience and knowledge of the patient, to make diagnoses, to determine dosages and the best treatment for each individual patient, and to take all appropriate safety precautions. To the fullest extent of the law, neither the publisher nor the authors assumes any liability for any injury and/or damage.

The Publisher

Printed in China

CTG Made Easy

THIRD EDITION

Susan M Gauge BSc (Hons) SRN SCM ADM ONC
Clinical Midwife, Delivery Suite, Birmingham Women's Healthcare NHS Trust

Christine Henderson MA (Warks) MTD DipN (Lond) DPHE RM RN
Senior Research Fellow, School of Health Sciences, The University of Birmingham, UK

With a contribution by

Andrew Symon RGN RM MA(Hons) PhD
Senior Lecturer, School of Nursing and Midwifery, The University of Dundee, Scotland, UK

Foreword by

Harry Gee MD MRCOG
Medical Director, Education and Resource Centre, The University of Birmingham, Birmingham Women's Healthcare NHS Trust

ELSEVIER
CHURCHILL
LIVINGSTONE

EDINBURGH LONDON NEW YORK OXFORD PHILADELPHIA ST LOUIS SYDNEY TORONTO 2005

ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΛΑΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΠΟΝΤΟΥ 8
115 28 Ιλίσια - Αθήνα
Τηλ. 210-7779684
Fax. 210-7480298
e-mail:dlagos@hellasnet.gr

ISBN: 978-960-7875-37-2

Copyright 2008 για την ελληνική έκδοση **ΛΑΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Πόντου 8, Αθήνα.**

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή όλου ή μέρους του παρόντος με οποιοδήποτε μηχανικό, ηλεκτρονικό ή άλλο μέσο και σε οποιαδήποτε μορφή χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ *1* Εκτίμηση της ευεξίας του εμβρύου

- Εισαγωγή 3
- Διαλείπουσα ακροάση παλμών 5
- Το καρδιοτοκογράφημα (ΚΤΓ) 7
- Διατήρηση των επιδεξιοτήτων 10
- Βιβλιογραφία 11

ΕΝΟΤΗΤΑ *2* Αξιολόγηση του ΚΤΓ

- Βασικοί παράμετροι 15
- Περιοδικές αλλαγές 22
- Αντιμετώπιση των ανωμαλιών του εμβρυϊκού καρδιακού ρυθμού 31
- Εμβρυϊκή δυσχέρεια 32
- Λήψη εμβρυϊκού αίματος 34
- Βιβλιογραφία 34

ΕΝΟΤΗΤΑ *3* Ενδικες προσφυγές και αντιμετώπιση του κινδύνου

- Εισαγωγή 39
- Η καρδιοτοκογραφία σε ένδικες προσαγωγές 42
- Αντιμετώπιση του κινδύνου 48
- Συμπέρασμα 52
- Βιβλιογραφία 53

ΕΝΟΤΗΤΑ *4* Μελέτη περιπτώσεων

- Κεφάλαιο *1* Φυσιολογικά ΚΤΓ 61
- Κεφάλαιο *2* Βραδυκαρδία 81
- Κεφάλαιο *3* Ταχυκαρδία 95
- Κεφάλαιο *4* Ελαττωμένη μεταβλητότητα 109
- Κεφάλαιο *5* Πρώιμες επιβραδύνσεις 135
- Κεφάλαιο *6* Όψιμες επιβραδύνσεις 153
- Κεφάλαιο *7* Μεταβαλλόμενες επιβραδύνσεις 171
- Κεφάλαιο *8* Παρατεταμένες επιβραδύνσεις 193
- Κεφάλαιο *9* Σύνθετες περιπτώσεις 207
- Κεφάλαιο *10* Αταξινόμητες περιπτώσεις 257

ΕΝΟΤΗΤΑ *5* Οδηγός καλής πρακτικής

Πρόλογος

Οι μαίες και μαιευτές προσφέρουν σήμερα σ' όλη την υφήλιο, σημαντικές υπηρεσίες. Οι τομείς που ασχολούνται είναι κυρίως η παρακολούθηση της εγκύου και η μαίευση, ο οικογενειακός προγραμματισμός και γενικά η υγεία της γυναίκας. Ιδιαίτερα εκτιμώνται οι προσπάθειες των ανωτέρω συναδέλφων όταν επεκτείνονται στον ερευνητικό και συγγραφικό τομέα.

Με ιδιαίτερη ευχαρίστηση βλέπω ότι οι κυρίες Α. Λυκερίδου και Κ. Γουρουντή έχουν μεταφράσει και επιμεληθεί το εγχειρίδιο «**Καρδιοτοκογραφία, *Εύκολη Προσέγγιση***» το οποίο κατά την άποψή μας είναι χρήσιμο για πολλούς επαγγελματίες υγείας.

Θα ήθελα κατόπιν τούτου να τις συγχαρώ για την προσπάθεια αυτή και να ευχηθώ να συνεχίζουν τις προσπάθειες αυτές με το ίδιο αμείωτο ενδιαφέρον.

Καθηγητής Γ. Κ. Κρεατσάς
Δ/ντής Β΄ Μαιευτικής-Γυναικολογικής Κλινικής
Πανεπιστημίου Αθηνών Αρεταίειο Νοσοκομείο

Πρόλογος ελληνικής έκδοσης

Η ευεξία του εμβρύου αποτελεί πρωταρχικό στόχο σε κάθε τοκετό. Το καρδιοτοκογράφημα αποτελεί μια έμμεση μέθοδο εκτίμησης της κατάστασης του εμβρύου και η ερμηνεία του αποτελεί μέρος της καθημερινής πρακτικής των μαιών, μαιευτών καθώς και των μαιευτήρων.

Η έκδοση στα ελληνικά του βιβλίου «**Καρδιοτοκογραφία, *Εύκολη προσέγγιση***» έρχεται να καλύψει το κενό στην ελληνική βιβλιογραφία και να αποτελέσει μοναδικό βοήθημα στον τομέα αυτό.

Ο απλουστευμένος τρόπος προσέγγισης της ερμηνείας των καρδιοτοκογραφημάτων μέσω της παρουσίασης πραγματικών περιστατικών καθιστά το παρόν βιβλίο εύληπτο αλλά και εξόχως διδακτικό. Κατεβλήθη κάθε δυνατή προσπάθεια να γίνει εμπεριστατωμένη απόδοση των ειδικών μαιευτικών όρων του βιβλίου στα ελληνικά καθώς και ουσιαστική επιστημονική επιμέλεια.

Τέλος, θα θέλαμε να εκφράσουμε θερμές ευχαριστίες στο εκδότη Λαγό Δημήτριο για την άριστη συνεργασία που είχαμε στην έκδοση αυτού του βιβλίου.

Λυκερίδου Αικατερίνη
Γουρουντή Κλεάνθη

Πρόλογος αγγλικής έκδοσης

Η ανίχνευση και η πρόληψη της δυσμενούς επίδρασης της υποξίας στο έμβρυο αποτελούν ενδιαφέρον όλων. Παρά τις ποικίλες προσεγγίσεις, η ηλεκτρονική παρακολούθηση της εμβρυϊκής καρδιακής συχνότητας παραμένει η πιο προσβάσιμη και καλά δοκιμασμένη μέθοδος. Στο βιβλίο αυτό παρέχεται βοήθεια για περισσότερο ακριβή ερμηνεία των καταγραφών της εμβρυϊκής καρδιακής συχνότητας.

Η ηλεκτρονική καρδιοτοκογραφική παρακολούθηση παρέχει μια έμμεση εκτίμηση της ευεξίας του εμβρύου. Ο έλεγχος της καρδιακής συχνότητας είναι σύνθετος και περιλαμβάνει νευρολογικούς, ενδοκρινικούς και τοπικούς μηχανισμούς. Ο νευρολογικός έλεγχος επιτυγχάνεται από τις αλληλεπιδράσεις μέσα στο στέλεχος του εγκεφάλου μεταξύ των προσαγωγών αισθητικών συστημάτων (π.χ. υποδοχείς ρύθμισης της πίεσης, χημειοϋποδοχείς), ανώτερων κέντρων (επηρεάζονται από συμπεριφοριστικές καταστάσεις), κέντρων που ελέγχουν άλλα ζωτικά συστήματα (π.χ. αναπνευστική λειτουργία, θερμορύθμιση) και των απαγωγών δια μέσου του παρασυμπαθητικού και συμπαθητικού αυτόνομου νευρικού συστήματος. Ο πρόλογος αυτός δεν στοχεύει στο να περιγράψει τη νευροφυσιολογία του ελέγχου της καρδιακής συχνότητας αλλά μόνο να υπερτονίσει την περιπλοκότητα και να καταδείξει ότι το καρδιοτοκογράφημα είναι μια σχετικά απλή αντανάκλαση της κατάστασης του εμβρύου. Η κατανόηση των φυσιολογικών μηχανισμών προήλθε από επίπονους πειραματισμούς, συνήθως δοκιμάζοντας ένα μέρος του συστήματος κάθε φορά. Ακόμα και με την σωστή κατανόηση της ανταπόκρισης ενός μόνο συστήματος, μπορεί να είναι δύσκολο να προβλέψουμε πως θα ανταποκριθεί

ολόκληρος ο οργανισμός όταν πολλά συστήματα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Επιπλέον, η απάντηση του εμβρύου στην υποξία εξαρτάται από την αρχική του κατάσταση, η οποία με τη σειρά της θα καθορίσει την ικανότητά του να προσαρμόσει ή να αναπτύξει μηχανισμούς άμυνας. Έτσι, ένα έμβρυο υπολειπόμενο σε ανάπτυξη με ελάχιστα αποθέματα ενέργειας είναι απίθανο να αντέξει τις δυσμενείς επιδράσεις της υποξίας και να αντιδράσει με τόση ευκολία όση ένα καλώς αναπτυγμένο έμβρυο.

Σαν γενικός κανόνας, ένα φυσιολογικό καρδιοτοκογράφημα παρέχει ηχητική επιβεβαίωση ότι το έμβρυο είναι καλά κατά το χρόνο της καταγραφής. Όμως, καθώς φυσιολογικές αντιδράσεις μπορεί να παράγουν ανωμαλίες, ένα παθολογικό καρδιοτοκογράφημα μπορεί, να εκφράζει ή όχι δυσχέρεια του εμβρύου. Έτσι, η αρνητική προγνωστική αξία για παθολογία είναι καλή αλλά η θετική πρόγνωση πτωχή. Αυτός ο συνδυασμός ενέχει τον κίνδυνο παρέμβασης πέρα του επιθυμητού και ακόμα και στα πιο ικανά χέρια, η διάγνωση εμβρυϊκής δυσχέρειας θα πρέπει να επιβεβαιωθεί με περαιτέρω εξετάσεις, π.χ. με λήψη δείγματος εμβρυϊκού αίματος. Πάντως η ακριβής ερμηνεία του καρδιοτοκογραφήματος είναι η αφετηρία και θα πρέπει να γίνει θερμά αποδεκτή για να βελτιωθεί η επιτήρηση και να αποφευχθεί η παρέμβαση όπου δεν είναι απαραίτητη.

Η έκδοση αυτή έχει μερικές σημαντικές προσθήκες και η αναδιοργάνωση των περιπτώσεων που μελετώνται την κάνει ακόμα πιο σχετική.

Birmingham, 2004
Harry Gee

Προλεγόμενα

Για εκείνους που δεν είναι εξοικειωμένοι με την προέλευση του βιβλίου, η ιδέα της προσέγγισης της ερμηνείας των καρδιοτοκογραφημάτων μέσω της μελέτης περιπτώσεων ανέκυψε το 1986 ως αποτέλεσμα του κύκλου μαθημάτων για τις μαίες με θέμα «Διδασκαλία και Εκτίμηση στην Κλινική Άσκηση». Δημιουργήθηκε ένα πακέτο διδασκαλίας το οποίο περιείχε έναν αριθμό περιπτώσεων, συμπεριλαμβανομένης μιας ενότητας για το καρδιοτοκογράφημα με ανάλυση και περιγραφή της ενδεδειγμένης αντιμετώπισης τους. Το πακέτο αυτό χρησιμοποιήθηκε εκτεταμένα σε αρκετές αίθουσες τοκετών από μαίες και γιατρούς, προκαλώντας ζωηρές συζητήσεις. Γνωρίζουμε, από σχόλια πολλών γιατρών και μαιών στο Ηνωμένο Βασίλειο, ότι το βοήθημα αυτό χρησιμοποιείται ευρέως, προάγει τον διάλογο και βοηθά στη μάθηση. Το βιβλίο έχει διεθνή αναγνωσιμότητα και έχει μεταφραστεί στη γερμανική και στην κινέζικη γλώσσα.

Στην τρίτη αυτή έκδοση συνεχίζουμε να ακολουθούμε το σχήμα που ακολουθήσαμε και προηγουμένως, αλλά με μερικές αναθεωρήσεις και προσθήκες. Στην πρώτη ενότητα έχουμε συμπεριλάβει μερικά από τα θέματα που σχετίζονται με την εκτίμηση της ευεξίας του εμβρύου κατά τον τοκετό θέτοντας την καρδιοτοκογραφία μέσα σε μια ευρύτερη προοπτική. Επισημαίνονται σημαντικά έγγραφα και αναφορές σχετικά με αυτό. Η τρίτη ενότητα, Προσφυγή στη Δικαιοσύνη και Αντιμετώπιση του Κινδύνου, που χρησιμοποιεί μελέτες νομικών περιπτώσεων για να επισημάνει σημαντικά μαθήματα έχει επικαιροποιηθεί. Το κεφάλαιο Μελέτη Περιπτώσεων (Ενότητα 4) έχει αναθεωρηθεί, με την αφαίρεση κάποιων περιπτώσεων και την εισαγωγή καινούργιων. Η πέμπτη ενότητα έχει διευρυνθεί, φέρει τον καινούριο τίτλο Οδηγός Καλής Πρακτικής και περιέχει μερικές πρακτικές οδηγίες, το γράφημα εκτίμησης κινδύνου και μερικές χρήσιμες ιστοσελίδες. Ευπρόσδεκτα είναι τα σχόλιά σας για ο,τιδήποτε αφορά το βιβλίο, ιδιαίτερα αν έχετε χρήσιμους οδηγούς για καλή πρακτική που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε μελλοντικές εκδόσεις. Ελπίζουμε να βρείτε τις αλλαγές χρήσιμες και να σας βοηθήσουν στην κρίση και τη λήψη αποφάσεων στη πράξη.

Birmingham 2004

Christine Henderson
Susan Gauge

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους εκείνους που έχουν βοηθήσει στη συγγραφή αυτού του βιβλίου, ιδιαιτέρως τις μαίες Annete Gough και Jennifer Henry οι οποίες ασχολήθηκαν με το αρχικό πακέτο διδασκαλίας πάνω στο οποίο βασίστηκε το βιβλίο. Θα θέλαμε επίσης να αναγνωρίσουμε την ειδική συνεισφορά των μαιών και των γιατρών της αίθουσας τοκετών του νοσοκομείου Birmingham, συγκεκριμένα, την Judith Weaver, Διευθυντή-Μαιευτήρα και τον Harold Gee, Κλινικό Διευθυντή, για την υποστήριξή του. Η Judith Weaver δυστυχώς απεβίωσε ξαφνικά λίγο πριν την ολοκλήρωση αυτής της έκδοσης του βιβλίου. Θα θέλαμε να της αφιερώσουμε αυτήν την τρίτη έκδοση σε ανάμνηση όλης της υποστήριξης που παρείχε σε πολλές μαίες και γιατρούς όλα αυτά τα χρόνια και την ενθάρρυνση που πρόσφερε σε εμάς για τη διαμόρφωση αυτού του βιβλίου.

Εισαγωγή

Μία από τις ερωτήσεις που κατέχουν πρωταρχική θέση στη σκέψη των γυναικών, των μαιών και των μαιευτήρων κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του τοκετού τείνει να είναι «Είναι καλά το μωρό;». Μία μέθοδος για τον καθορισμό της ευεξίας του εμβρύου κατά τον τοκετό και την γέννηση είναι η ηλεκτρονική παρακολούθηση των εμβρυϊκών καρδιακών παλμών. Οι δύο κύριες μέθοδοι είναι η διαλείπουσα και η συνεχής παρακολούθηση. Και οι δύο μπορούν να επιτευχθούν με τη χρήση ενός ευρέος φάσματος ηλεκτρονικού εξοπλισμού. Καθεμιά από αυτές φέρει τους δικούς της κινδύνους και είναι σημαντικό να διασφαλίσουμε ότι προσφέρεται η πιο κατάλληλη μέθοδος στις γυναίκες ανάλογα με το εάν θεωρούνται ότι είναι υψηλού ή χαμηλού κινδύνου για την εμφάνιση επιπλοκών κατά τον τοκετό. Προκειμένου να διασφαλιστεί η υγεία και η ασφάλεια των γυναικών, των μωρών τους και των επαγγελματιών υγείας θα πρέπει να υπάρχουν τεκμηριωμένες οδηγίες κατά την κλινική πράξη. Οι επαγγελματίες υγείας πρέπει να είναι σίγουροι και ικανοί για την ερμηνεία των παραγόμενων πληροφοριών, την αναγνώριση του μη φυσιολογικού και την έναρξη της σωστής αντιμετώπισης.

Ένας αριθμός συγγραμμάτων που περιγράφουν με λεπτομέρεια τη φυσιολογία του εμβρύου και τις τεχνικές ηλεκτρονικής παρακολούθησης είναι διαθέσιμος. Δεν είναι πρόθεση αυτού του βιβλίου να καλύψει την ίδια περιοχή που καλύπτουν αυτά τα συγγράμματα, αλλά να τα συμπληρώσει με την έναρξη συζήτησης που σχετίζεται με την ερμηνεία των καρδιοτοκογραφημάτων. Ελπίζουμε ότι αυτό θα επιτευχθεί με την παράθεση μιας σειράς από παραδείγματα καρδιοτοκογραφημάτων που έγιναν κατά τη διάρκεια του τοκετού.

Η ερμηνεία των προγεννητικών καρδιοτοκογραφημάτων διαφέρει από αυτήν που αφορά στα καρδιοτοκογραφήματα που γίνονται κατά τη διάρκεια του τοκετού. Κατά την απουσία των εντάσεων του τοκετού, οι καρδιοτοκογραφικές ανωμαλίες έχουν διαφορετική σημασία και για το λόγο αυτό έχουν αποκλειστεί από το βιβλίο αυτό.

Αυτό το βιβλίο απευθύνεται σε αναγνώστες που έχουν κάποια γνώση και εμπειρία της ηλεκτρονικής παρακολούθησης της εμβρυϊκής καρδιακής λειτουργίας κατά τη διάρκεια του τοκετού και χωρίζεται σε πέντε ενότητες.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 Έχει αναθεωρηθεί και περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τη διαλείπουσα ακρόαση και τη διατήρηση των δεξιοτήτων. Η λίστα με τις βιβλιογραφικές αναφορές έχει επίσης εκσυγχρονιστεί για να περιλαμβάνει τις σύγχρονες κατευθυντήριες οδηγίες και αναφορές.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 Περιέχει λεπτομέρειες για την ερμηνεία των

καρδιοτοκογραφημάτων και παρατίθενται παραδείγματα από διάφορες ανωμαλίες της εμβρυϊκής καρδιακής λειτουργίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 Η προσφυγή στη δικαιοσύνη και η αντιμετώπιση του κινδύνου επισημαίνει σημαντικές πλευρές της ηλεκτρονικής εμβρυϊκής παρακολούθησης και παρουσιάζει μερικές νομικές υποθέσεις για να αναδείξει το περίπλοκον αυτής της πρακτικής. Μια λίστα αναφορών και εκτεταμένη βιβλιογραφία περιλαμβάνονται στο τέλος αυτού του κεφαλαίου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4 Περιέχει μια σειρά από ιστορικά περιπτώσεων με ένα μέρος του καρδιοτοκογραφήματος. Μια σειρά από ερωτήματα προς απάντηση σχετικά με την καρδιοτοκογραφία αναδύονται ώστε ο αναγνώστης να έχει την ευκαιρία να κρατήσει σημειώσεις. Καταγράφεται η ανάλυση και η αντιμετώπιση κάθε περίπτωσης. Νέα καρδιοτοκογραφήματα έχουν προστεθεί και έχουν χωριστεί σε υποενότητες. Μια καινούρια ενότητα, Αταξινόμητες Περιπτώσεις, έχει προστεθεί σε αυτή την έκδοση. Αρκετά παραδείγματα μέσα στο βιβλίο παρουσιάζουν καρδιοτοκογραφήματα με πληροφορίες που αποκτήθηκαν μέσω της τοποθέτησης ενός ηλεκτροδίου στο τριχωτό της κεφαλής του εμβρύου και σε μερικές περιπτώσεις συστολές της μήτρας που κατεγράφησαν μέσω ενός ενδομήτριου καθετήρα πίεσης. Θα παραδεχόμασταν ότι στην καθημερινή κλινική πράξη αυτές οι μέθοδοι δεν χρησιμοποιούνται παρά σπάνια. Παρόλα αυτά για την ερμηνεία του καρδιοτοκογραφήματος, η μέθοδος μέσω της οποίας αποκτήθηκαν οι πληροφορίες σε αυτά τα παραδείγματα δεν έχει σημασία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5 Έχει επεκταθεί από το γράφημα εκτίμησης κινδύνου σε έναν οδηγό για καλή πρακτική. Αυτή η ενότητα προτείνει μερικούς τρόπους για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών καλής πρακτικής και δίνει παραδείγματα δύο τέτοιων αναπτύξεων στη σύγχρονη κλινική πράξη. Το γράφημα εκτίμησης κινδύνου έχει επικαιροποιηθεί ως προς τη δεύτερη έκδοση και παρέχεται ένας κατάλογος χρήσιμων ιστοσελίδων του διαδικτύου.

Η αξία αυτού του βιβλίου έγκειται στον πλούτο των συζητήσεων που θα προκύψουν από τις υπό μελέτη περιπτώσεις, όπως παρουσιάζονται. Η επισήμανση της καλής πρακτικής μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω ανάπτυξη και αναθεώρηση των κατευθυντήριων οδηγιών που υπάρχουν. Τα οφέλη που θα προκύψουν, μόνο θα προσθέσουν σε ότι αξίζει κάθε μητέρα και μωρό –μία πρακτική που να είναι ασφαλής, υψηλότατων προδιαγραφών και να καταλήγει σε μια συναισθηματικά ικανοποιητική εμπειρία.

ISBN: 978-960-7875-37-2